

Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU24

En fast omsorgskontakt i hemtjänsten

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i socialtjänstlagen. Förslagen innebär att den som har hemtjänst ska kunna erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte bedöms vara uppenbart obehövt. Vidare ska endast den som har yrkestiteln undersköterska kunna få utses till fast omsorgskontakt. Syftet med förslagen är att tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning.

Kravet på att erbjuda en fast omsorgskontakt föreslås träda i kraft den 1 juli 2022. Från och med den 1 juli 2023 föreslås det bli ett krav att den som utses till fast omsorgskontakt ska ha yrkestiteln undersköterska. Vissa övergångsbestämmelser föreslås också.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

I betänkandet finns sju reservationer (M, SD, V, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:116 En fast omsorgskontakt i hemtjänsten.

Åtta yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Regeringens lagförslag	6
Lagstiftningens framtida utformning	9
Kompetensförsörjning	10
Samordning och samverkan	14
Utvärdering av lagstiftningen	16
Reservationer	18
1. Bestämmelse om behörighet att kunna utses till fast omsorgskontakt, punkt 1 (M)	18
2. Lagstiftningens framtida utformning, punkt 3 (SD)	18
3. Kompetensförsörjning, punkt 4 (M, KD)	19
4. Kompetensförsörjning, punkt 4 (SD)	19
5. Samordning och samverkan, punkt 5 (M)	20
6. Samordning och samverkan, punkt 5 (V)	20
7. Utvärdering av lagstiftningen, punkt 6 (M, SD, KD)	21
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	22
Propositionen	22
Följdmotionerna	22
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens lagförslag

1. Bestämmelse om behörighet att kunna utses till fast omsorgskontakt

Riksdagen antar 3 kap. 3 d § regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:116 i denna del och avslår motion

2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1.

Reservation 1 (M)

2. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) i de delar som inte omfattas av utskottets förslag ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:116 i denna del.

Lagstiftningens framtida utformning

3. Lagstiftningens framtida utformning

Riksdagen avslår motion

2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 2 (SD)

Kompetensförsörjning

4. Kompetensförsörjning

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 3 och

2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

Reservation 3 (M, KD)

Reservation 4 (SD)

Samordning och samverkan

5. Samordning och samverkan

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4410 av Karin Rågsjö m.fl. (V) och

2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 5 (M)

Reservation 6 (V)

*Utvärdering av lagstiftningen***6. Utvärdering av lagstiftningen**

Riksdagen avslår motion

2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 7 (M, SD, KD)

Stockholm den 21 april 2022

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Linda Lindberg (SD), Mikael Dahlgvist (S), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S), Clara Aranda (SD), Margareta Fransson (MP), Pia Steensland (KD), Anders W Jonsson (C), Barbro Westerholm (L), Christina Höj Larsen (V) och Mats Sander (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2021/22:116 En fast omsorgs-
kontakt i hemtjänsten och åtta yrkanden i tre följdmotioner. Regeringens för-
slag till riksdagsbeslut och förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Regeringens
lagförslag finns i bilaga 2. I ärendet har utskottet även tagit emot en skrivelse.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till
regeringens beslut om propositionen.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag och ett motionsyrkande om att ändra en del av regeringens lagförslag. Därefter behandlas motionsyrkanden som innehåller förslag på tillkännagivanden till regeringen.

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen. Förslaget innebär att den som har hemtjänst ska kunna erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt.

Därmed avslår riksdagen ett motionsyrkande om behörigheten att kunna utses till fast omsorgskontakt.

Jämför reservation 1 (M).

Bakgrund

Från och med den 1 juli 2023 blir undersköterska en skyddad yrkestitel på hälso- och sjukvårdens område, i verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (bet. 2020/21:SoU30, rskr. 2020/21:376). Under en övergångsperiod på tio år räknat från ikraftträdandet ska den som vid ikraftträdandet den 1 juli 2023 är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska dock få fortsätta att använda titeln även om han eller hon inte har fått bevis om rätt att använda den. Under samma tidsperiod ska även bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska kunna ges till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning enligt de bestämmelser om utbildningsinnehåll som gäller eller har gällt före den 1 juli 2023. Genom att införa en skyddad yrkestitel för undersköterskor ska kompetensen för yrkesgruppen säkerställas samt kvaliteten och säkerheten i vården och omsorgen upprätthållas.

Gällande rätt

Enligt 3 kap. 3 § första stycket SoL ska insatser inom socialtjänsten vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet, enligt 3 kap. 3 § andra stycket samma lag.

Propositionen

Den som har hemtjänst ska enligt regeringens förslag erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt. Den fasta omsorgskontakten ska tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs (4 kap. 2 b § SoL).

Regeringens förslag innebär även att endast den som har bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska få utses till fast omsorgskontakt (3 kap. 3 d § SoL). Regeringen pekar på att Socialstyrelsen för tio år sedan tog fram allmänna råd om grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre (SOSFS 2011:12). I dessa råd anges bl.a. att den personal som omfattas av de allmänna råden bör ha kunskaper och förmågor om exempelvis kommunikation, regelverk, det normala åldrandet, åldrandets sjukdomar, skötsel av hemmet, omsorg i livets slutskede, hälso- och sjukvård m.m. Dessa råd gäller alltjämt. Samtidigt har Inspektionen för vård och omsorg i sina årliga tillsynsrapporter pekat på att det fortfarande finns brister i kompetensen hos dem som arbetar inom äldreomsorgen. Det kan exempelvis handla om att legitimerad personal delegerar hantering av läkemedel till personal som inte har tillräcklig erfarenhet, kunskap eller språklig kompetens för att kunna utföra uppgiften på ett säkert sätt. Det finns enligt regeringen anledning att tro att dessa brister inte endast förekommer när det gäller äldre personer som har hemtjänst.

Det är regeringens sammantagna bedömning att de särskilda kompetenskrav som bör ställas på den som utses till fast omsorgskontakt medför att hon eller han ska vara undersköterska.

När det gäller frågan om även annan personal än undersköterska ska kunna utses till fast omsorgskontakt anför regeringen följande. För att rätt kompetens ska användas på rätt plats och mot bakgrund av att den fasta omsorgskontaktens kärnkompetens bör vara omsorgsarbete är det inte ändamålsenligt att utse legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal till fasta omsorgskontakter.

Bestämmelsen i 4 kap. 2 b § SoL om att den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt ska enligt regeringens förslag träda i kraft den 1 juli 2022. Bestämmelsen i 3 kap. 3 d § SoL om att endast den som har bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska får utses till fast omsorgskontakt,

ska träda i kraft den 1 juli 2023. Fram t.o.m. den 30 juni 2033 får den som vid ikraftträdandet av 3 kap. 3 d § är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska utses att vara fast omsorgskontakt, trots att han eller hon inte har fått bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1 föreslås att riksdagen beslutar att anta 3 kap. 3 d § i regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen med den ändringen att paragrafen ska ha lydelsen att i verksamhet enligt denna lag får endast den som har ett sådant bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen eller annan reglerad yrkestitel inom hälso- och sjukvården och omsorgen utses till fast omsorgskontakt. Motionärerna anser att även personer med en annan reglerad yrkestitel inom hälso- och sjukvården och omsorgen än undersköterska ska kunna utses till fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Redan i dag finns det i vissa fall en omsorgskontakt som arbetar som en del av ett tvärprofessionellt team där målet är att åstadkomma god kontinuitet i såväl omsorgen som vården kring omsorgstagaren.

Utskottets ställningstagande

Bestämmelse om behörighet att kunna utses till fast omsorgskontakt

Behoven hos omsorgstagare med hemtjänst är ofta komplexa och omfattande, vilket ställer särskilda krav på kompetens för att den som utses till en fast omsorgskontakt ska kunna utföra sitt arbete på ett tryggt och säkert sätt. När det gäller frågan om även annan personal än undersköterskor ska kunna utses till fast omsorgskontakt vill utskottet anföra följande. Den fasta omsorgskontakten kommer att behöva utföra såväl kvalificerade omsorgsinsatser som medicinska uppgifter samt ha utökat ansvar för att planera och genomföra insatserna i hemtjänsten. För att rätt kompetens ska användas på rätt plats och mot bakgrund av att den fasta omsorgskontaktens kärnkompetens bör vara omsorgsarbete, anser utskottet liksom regeringen att den fasta omsorgskontakten ska vara undersköterska. Utskottet anser därför att riksdagen bör anta regeringens lagförslag om att bara den som har bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska enligt bestämmelserna i patientsäkerhetslagen ska få utses till fast omsorgskontakt. Motion 2021/22:4421 (M) yrkande 1 avstyrks därmed.

Lagförslaget i övrigt

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen antar regeringens lagförslag i övrigt. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag i övrigt.

Utskottet övergår nu till att behandla motionsyrkanden om tillkännagivanden.

Lagstiftningens framtida utformning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om lagstiftningens framtida utformning.

Jämför reservation 2 (SD).

Propositionen

Som framgår ovan innebär regeringens förslag att den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt om det inte bedöms vara uppenbart obehövt (4 kap. 2 b § SoL). Den fasta omsorgskontakten ska tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs. Uttrycket ”uppenbart obehövt” syftar till att markera huvudregeln, dvs. att den enskilde ska erbjudas en fast omsorgskontakt, och att utrymmet för avsteg från den skyldigheten är mycket begränsat. Sådana situationer kan t.ex. vara omsorgstagare som endast har trygghetslarm, matdistribution eller hjälp med städning eller inköp. Emellertid är det enligt regeringen inte typen av eller antalet insatser som ska avgöra om en fast omsorgskontakt behöver erbjudas eller inte. Det finns tvärt om omsorgstagare med ett begränsat antal insatser som trots det kan behöva stöd med att planera och strukturera vardagen och ha behov av att samordna kontakter till andra yrkesgrupper och myndigheter. Även omsorgstagare med begränsade sociala nätverk och måttliga kognitiva nedsättningar kan behöva en omsorgskontakt även utan att ha något stort behov av hemtjänstinsatser. Regeringen anger att det alltid bör göras en bedömning i varje enskilt fall, sett till syftet med den fasta omsorgskontakten. När det gäller att beakta individens egen syn på behovet bör erbjudandet om den fasta omsorgskontakten utformas och framföras på ett sätt som är anpassat efter omsorgstagarens förmågor och förutsättningar. Socialstyrelsens kunskapsstöd om hur vuxna personer med funktionsnedsättning respektive äldre kan stödjas för att ta till sig information och uttrycka sin vilja, bör enligt regeringen med fördel kunna användas även i dessa fall.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att alla som har hemtjänst bör erbjudas en fast omsorgskontakt. Enligt motionärerna finns det risk för att omsorgstagare behandlas olika och att erbjudandet om en fast omsorgskontakt kan komma att variera över landet. Förslaget i den del det avser att kunna göra undantag när det bedöms vara uppenbart obehövt bör tas bort.

Pågående arbete

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram ett vägledningsmaterial för hur arbetet med den fasta omsorgskontakten mer specifikt bör planeras och bedrivas för att uppnå de avsedda målen och säkerställa ett ändamålsenligt genomförande av reformen (S2022/01824). Uppdraget ska redovisas senast den 28 april 2023.

Utskottets ställningstagande

Som framkommer ovan tillstyrker utskottet förslaget om en fast omsorgskontakt. Den som har hemtjänst ska således erbjudas en fast omsorgskontakt om det inte är uppenbart obehövt. Utskottet delar regeringens uppfattning att de omsorgstagare som uppenbart inte är i behov av en fast omsorgskontakt inte heller ska erbjudas en sådan. Det är som regeringen påpekar den enskilda omsorgstagarens behov som ska ligga till grund för och styra erbjudandet om fast omsorgskontakt och andra insatser som ges av socialtjänsten. Utskottet noterar och ställer sig bakom det som regeringen anför om att uttrycket ”uppenbart obehövt” syftar till att markera huvudregeln, dvs. att den enskilde ska erbjudas en fast omsorgskontakt, och att utrymmet för avsteg från den skyldigheten är mycket begränsat.

Utskottet bedömer att den föreslagna regleringen bör kunna verka för en mer enhetlig tillämpning av funktionen i hela landet samt utgöra ett tydligt mandat för hemtjänstutövarna att utveckla rollen som fast omsorgskontakt. Vidare noterar utskottet att Socialstyrelsen nu har fått i uppdrag att ta fram en vägledning som stöd för hur arbetet med den fasta omsorgskontakten ska planeras och bedrivas för att säkerställa ett ändamålsenligt genomförande av reformen. Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen och vid behov vidtar åtgärder om det skulle visa sig att det behövs.

Motion 2021/22:4415 (SD) yrkande 1 avstyrks med det ovan anförda.

Kompetensförsörjning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kompetensförsörjning.
Jämför reservation 3 (M, KD) och 4 (SD).

Bakgrund

Som redan framkommit har riksdagen beslutat om att yrket undersköterska ska regleras genom en skyddad yrkestitel. Den nya lagstiftningen ska börja tillämpas från den 1 juli 2023 och innebär att det krävs ett bevis som är utfärdat av Socialstyrelsen för att få använda yrkestiteln. Grunden för att få ett sådant bevis kommer att vara utbildningsinnehållet i gymnasieskolans

vård- och omsorgsprogram eller yrkespaketet för undersköterska i kommunal vuxenutbildning (bet. 2020/21:SoU30, rskr. 2020/21:376).

I Socialstyrelsens allmänna råd om grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre finns som nämnts rekommendationer om personalens grundläggande kunskaper inom kommunikation (SOSFS 2011:12).

Propositionen

Regeringen anför att en rad initiativ har tagits för att öka bemanningen och säkerställa kompetensen inom äldreomsorgen.

Under perioden 2015–2018 avsattes totalt 7 miljarder kronor för att öka bemanningen inom äldreomsorgen. Genom satsningen har drygt 19 000 årsarbetare tillkommit, vilket motsvarar i genomsnitt 4 800 årsarbetare per år. Huvuddelen av medlen har använts till att öka tillgången på personal som arbetar nära de äldre. Sett till vilka yrkesgrupper som satsningen finansierat är undersköterskor den största gruppen. Både kommunala och enskilda utförare har tagit del av medlen. En uppföljning av satsningen visar att grundbemanningen i vissa kommuner har ökat både genom nyanställning av personal och genom en ökning av sysselsättningsgraden för redan anställda. Det har i sin tur bidragit till en bättre kontinuitet i bemanningen eftersom möjligheterna att schemalägga personalen så att de i högre utsträckning kan möta samma omsorgstagare har förbättrats.

Under 2020 införde regeringen kompetenssatsningen Äldreomsorgslyftet. Satsningen gav ny och befintlig personal möjlighet att på betald arbetstid genomgå utbildning till vårdbiträde eller undersköterska inom kommunal vuxenutbildning eller motsvarande utbildning på folkhögskola. Under 2020 och 2021 finansierades kostnaden för den tid den anställde var frånvarande på grund av studier till vårdbiträde eller undersköterska. Utöver att utbilda sig till undersköterska eller vårdbiträde gavs personalen under 2021 möjlighet att fortbilda sig genom kompetenshöjande utbildningar inom vård och omsorg. Första linjens chefer som arbetar inom vård och omsorg om äldre fick också möjlighet att utbilda sig på arbetstid. Äldreomsorgslyftet har nu förstärkts med ytterligare medel, vilket innebär att satsningen omfattar 1,7 miljarder kronor under 2022. Satsningen bedöms bidra till att underlätta möjligheterna att utbilda sig till undersköterska inför den planerade regleringen av yrket. Parallellt med regeringens kompetenssatsning Äldreomsorgslyftet ingick Sveriges kommuner och Regioner och Kommunal en överenskommelse om att de kommuner som tar del av satsningen ska erbjuda tillsvidareanställningar på heltid.

Regeringen tillsatte 2019 en särskild utredare som fungerat som nationell samordnare. Samordnaren har arbetat med att skapa förutsättningar för en hållbar kompetensförsörjning inom kommunalt finansierad vård och omsorg om äldre. Samordnaren överlämnade sitt betänkande Vilja välja vård och omsorg

– En hållbar kompetensförsörjning inom vård och omsorg om äldre (SOU 2021:52) i juni 2021. Beredning pågår i Regeringskansliet.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) begärs i yrkande 3 ett tillkännagivande om att stärka vårdens och omsorgens medarbetare i hemtjänsten. Det bör tas fram en gemensam strategi för att kompetens- och personalförsörjning ska kunna tillgodoses långsiktigt inom äldreomsorgen. I yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att det bör införas språkrav inom hemtjänsten. Enligt motionärerna är det avgörande att personalen inom hemtjänsten behärskar det svenska språket för att t.ex. kunna läsa och förstå dokumentation, vård och omsorgsprogram samt läkemedelslistor.

Linda Lindberg m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2021/22:4415 yrkande 3 ett tillkännagivande om kompetensförsörjningen av undersköterskor. Motionärerna anser att det bör tas fram en kompetensförsörjningsplan som sträcker sig tio år framåt i tiden och som kan ge stöd för bl.a. regelbundna uppföljningar med mätbara mål för att tillgodose kvalitet, bemanning och kompetenstillförsel samt behov av undersköterskor i hemtjänsten.

Tidigare riksdagsbehandling

Tillkännagivande om kunskapskrav i det svenska språket

Utskottet föreslog i 2020/21:SoU9 ett tillkännagivande om kunskapskrav i det svenska språket. Utskottet anförde följande i betänkandet (s. 43, 1 res. S, MP, V och särskilt yttrande SD):

Enligt utskottet är det viktigt att äldreomsorgens personal behärskar det svenska språket. Detta är en säkerhetsaspekt så att föreskrifter, dokumentation, vård och omsorgsprogram samt läkemedelsföreskrifter m.m. kan följas. Utskottet anser därför att regeringen bör se över vilka kunskapskrav i det svenska språket som ska gälla för äldreomsorgens personal. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför och tillkännager detta för regeringen. Motionerna [...] bör bifallas. Motionerna [...] bör bifallas delvis.

Övriga motionsyrkanden om kunskapskrav i det svenska språket avstyrktes.

Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2020/21:216).

Uppföljning av tillkännagivande

I skrivelse 2020/21:75 anför regeringen följande när det gäller frågan om kunskapskrav i det svenska språket. I betänkande SOU 2021:52 uppmärksammades bl.a. bristande språkkunskaper i svenska språket och att arbetsgivarna bör ta ett större ansvar för att utbildningsnivån höjs inom vården och

omsorgen. För att stödja den fortsatta utvecklingen av äldreomsorgen föreslogs att regeringen skulle inrätta ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg. I december 2021 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att föreslå hur ett sådant kan inrättas och organiseras vid myndigheten (S2021/08232). Regeringen avser att återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2023.

Pågående arbete

Socialstyrelsen anger i en rapport den 31 mars 2022 att ett arbete pågår inom myndigheten med att inrätta och organisera det nationella kompetenscentrumet för äldreomsorg. Centrumet kommer att bli ett tillskott och en förstärkning av myndighetens befintliga arbete samt fungera som ett nav för äldrefrågor och samarbeta med andra delar av myndigheten. Centrumet ska öka den nationella kunskapen, bl.a. genom att följa och analysera utvecklingen inom kommunerna, återföra kunskap och evidens, stödja genomförandet av bästa tillgängliga kunskap och ändamålsenliga arbetsätt samt främja bred samverkan över huvudmanna- och professionsgränser.

Statens skolverk har enligt regleringsbrevet för 2022 i uppdrag att tillhandahålla insatser för att förbättra kunskapen i det svenska språket bland anställda i äldreomsorgen. Skolverket ska prioritera insatser som kan sättas in snabbt och sträva efter att sprida insatserna över hela landet. Uppdraget pågår under 2022–2024 och ska slutredovisas i oktober 2024.

Socialstyrelsen har den 7 april 2022 fått i uppdrag att ta fram ett stöd som ska underlätta för verksamheter inom äldreomsorgen att bedöma vilka kunskaper i svenska språket som personalen behöver för arbetsuppgifter inom den del av äldreomsorgen som avser kommunernas socialtjänst (S2022/02057). Syftet är att stärka förutsättningarna för en god vård och omsorg om äldre. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 28 februari 2023.

Utskottets ställningstagande

Som framgår arbetar regeringen med att öka bemanningen och säkerställa kompetensen inom äldreomsorgen. Även förslaget i denna proposition om att införa en fast omsorgkontakt bör ses som ett led i detta arbete. Utskottet noterar att betänkandet Vilja välja vård och omsorg – En hållbar kompetensförsörjning inom vård och omsorg om äldre (SOU 2021:52) bereds i Regeringskansliet. Utskottet anser att regeringens pågående arbete bör avvaktas. Motion 2021/22:4421 (M) yrkande 3 om att stärka vårdens och omsorgens medarbetare i hemtjänsten och motion 2021/22:4415 (SD) yrkande 3 om kompetensförsörjningen av undersköterskor avstyrks därför.

När det gäller motionsyrkandet om språkkrav i hemtjänsten berörs det i ovan nämnda tillkännagivande om kunskapskrav i det svenska språket för äldreomsorgens personal. Socialstyrelsen har nyligen redovisat uppdraget om att inrätta ett kompetenscentrum vid myndigheten för att stödja den fortsatta

utvecklingen inom äldreomsorgen. Vidare har Statens skolverk i uppdrag att tillhandahålla insatser för att förbättra kunskapen i svenska språket bland anställda i äldreomsorgen. Dessutom har Socialstyrelsen fått i uppdrag att ta fram ett språkbedömningsstöd för verksamheter inom äldreomsorgen. Det framkommer också att regeringen avser att återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2023. Motion 2021/22:4421 (M) yrkande 4 avstyrks därmed.

Samordning och samverkan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samordning och samverkan.
Jämför reservation 5 (M) och 6 (V).

Gällande rätt

Inom hälso- och sjukvården gäller enligt 6 kap. 2 § patientlagen (2014:821) att en fast vårdkontakt ska utses för patienten om han eller hon begär det, eller om det är nödvändigt för att tillgodose hans eller hennes behov av trygghet, kontinuitet, samordning och säkerhet.

Propositionen

När det gäller förhållandet mellan den fasta vårdkontaktens respektive omsorgskontaktens uppdrag konstaterar regeringen följande. Vårdkontakten ska främst tillgodose behov inom hälso- och sjukvården, medan omsorgskontakten ska tillgodose behov som uppstår inom och avser socialtjänstens område när en hemtjänstinsats verkställs. Det kan naturligtvis uppstå situationer då den fasta vårdkontaktens och den fasta omsorgskontaktens ansvar formellt sett överlappar varandra, men det bör enligt regeringen inte innebära att den fasta omsorgskontaktens roll kan anses vara oklar.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om att genomföra en genomlysning av gränsdragningen mellan hälso- och sjukvårdenslagen och socialtjänstlagen när det gäller omsorg och omvårdnad. Samordningen och samverkan mellan huvudmännen bör underlättas.

Karin Rågsjö m.fl. (V) begär i kommittémotion 2021/22:4410 ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till styrning mot tvärprofessionella team runt omsorgstagare som har hemtjänst. Genom tvärprofessionella team kan omsorgen och vården organiseras så att omsorgstagaren får besök av så få personer som möjligt samtidigt som den medicinska

kompetensen kring varje enskild omsorgstagare stärks likväl som tillgången till rehabiliteringsinsatser.

Pågående arbete

Som framkommer ovan har Socialstyrelsen fått i uppdrag att ta fram ett vägledningsmaterial om hur arbetet med den fasta omsorgskontakten mer specifikt bör planeras och bedrivas för att uppnå de avsedda målen för att säkerställa ett ändamålsenligt genomförande av lagförslaget. Uppdraget ska redovisas senast den 28 april 2023.

Vidare har Socialstyrelsen, som framgår ovan, nyligen redovisat uppdraget om att föreslå hur ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg kan inrättas och organiseras vid myndigheten. Kompetenscentrumet ska ha en central roll och kännetecknas av bl.a. tvärprofessionell samverkan med relevanta aktörer. Centrumet ska från 2023 årligen redovisa sitt arbete i en särskild plan som lämnas senast den 30 september och som innehåller en analys av det långsiktiga arbetet samt information om vilka utvecklingsområden som prioriteras kommande år.

För att långsiktigt stärka förutsättningarna för äldreomsorgen samt tydliggöra dess uppdrag har en utredare fått i uppdrag att föreslå en äldreomsorgslag (dir. 2020:142). Målsättningen är att åstadkomma långsiktiga förutsättningar för äldreomsorgen och att tydliggöra äldreomsorgens uppdrag och innehåll samt säkerställa tillgången till god hälso- och sjukvård och medicinsk kompetens inom äldreomsorgen. Utredningen ska lämna en redovisning av uppdraget till regeringen senast den 30 juni 2022.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att allt fler omsorgstagare har sammansatta vårdbehov och får insatser från många olika aktörer, vilket ställer än högre krav på samordning och samarbete i hemtjänsten. Utskottet noterar att Socialstyrelsen nu har fått i uppdrag att ta fram ett vägledningsmaterial för den fasta omsorgskontakten för att säkerställa ett ändamålsenligt genomförande av lagförslaget. Vidare noteras att Socialstyrelsen nyligen har redovisat uppdraget om att inrätta ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg vid myndigheten som ska verka för bl.a. tvärprofessionell samverkan med relevanta aktörer. Det noteras även att en utredning har i uppdrag att lämna förslag om en ny äldreomsorgslag som ska komplettera socialtjänstlagen och reglera vård och omsorg till äldre.

Utskottet ser positivt på det arbete som pågående. Enligt utskottet bör det arbete som pågår dock avvaktas. Det saknas därför skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkanden om genomlysning av gränsdragningen mellan hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen eller om styrning mot tvärprofessionella team runt omsorgstagare som har hemtjänst.

Motionerna 2021/22:4421 (M) yrkande 2 och motion 2021/22:4410 (V) avstryks.

Utvärdering av lagstiftningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om utvärdering av lagstiftningen.

Jämför reservation 7 (M, SD, KD).

Propositionen

Regeringen bedömer att Socialstyrelsen bör följa upp och utvärdera tillämpningen av den nya bestämmelsen med fokus på förslagets effekt när det gäller kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning. I uppföljningen bör det även ingå att undersöka i vilken utsträckning fast omsorgskontakt erbjuds och vilken kompetens den som utses till fast omsorgskontakt har.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera hur lagen efterlevs. Det bör genomföras en utvärdering senast tre år efter lagens ikraftträdande.

Pågående arbete

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utreda vilka data och vilken statistik som behövs för en ändamålsenlig uppföljning av den nya bestämmelsen om krav på att den som har hemtjänst ska erbjudas fast omsorgskontakt om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt, samt bedöma om det finns behov av att ta fram nya data, ny statistik eller nya indikatorer (S2022/01824). Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2023.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att effekterna av de nya bestämmelserna utvärderas. Utskottet noterar att Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utreda vilka data och vilken statistik som behövs för en ändamålsenlig uppföljning av bestämmelserna. Vidare noteras att regeringen bedömer att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att följa upp och utvärdera tillämpningen av bestämmelserna med fokus på förslagets effekter när det gäller kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning.

Utskottet anser därför att det saknas anledning att redan nu ta initiativ till tillkännagivande i frågan. Motion 2021/22:4415 (SD) yrkande 2 avstyrks därför.

Reservationer

1. Bestämmelse om behörighet att kunna utses till fast omsorgskontakt, punkt 1 (M)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M) och Mats Sander (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 3 kap. 3 d § regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) med den ändringen att orden ”eller annan reglerad yrkestitel inom hälso- och sjukvården och omsorgen” ska införas mellan ”(2010:659)” och ”utses”.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1 och bifaller delvis proposition 2021/22:116 i denna del.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör även personer med en annan reglerad yrkestitel inom hälso- och sjukvården och omsorgen än undersköterska kunna utses till fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Redan i dag finns det i vissa fall en omsorgskontakt som är en del av ett tvärprofessionellt team där målet är att åstadkomma god kontinuitet i såväl omsorgen som vården kring omsorgstagaren.

2. Lagstiftningens framtida utformning, punkt 3 (SD)

av Linda Lindberg (SD), Carina Ståhl Herrstedt (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att alla som har hemtjänst bör erbjudas en fast omsorgskontakt. Enligt vår mening finns det risk för att omsorgstagare behandlas olika och att

erbjudandet om en fast omsorgskontakt kan komma att variera över landet. Regeringen bör därför återkomma med förslag som innebär att möjligheten att göra undantag när det bedöms vara uppenbart obehövt tas bort.

3. Kompetensförsörjning, punkt 4 (M, KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Pia Steensland (KD) och Mats Sander (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 3 och 4 samt
avslår motion
2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör återkomma med dels en gemensam strategi för att kompetens och personalförsörjning långsiktigt ska kunna tillgodoses inom äldreomsorgen, dels förslag om att införa språkrav inom hemtjänsten. När det gäller språkrav är det avgörande att personalen inom hemtjänsten behärskar det svenska språket för att t.ex. kunna läsa och förstå dokumentation, vård och omsorgsprogram samt läkemedelslistor.

4. Kompetensförsörjning, punkt 4 (SD)

av Linda Lindberg (SD), Carina Ståhl Herrstedt (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 3 och
avslår motion
2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör regeringen ta fram en kompetensförsörjningsplan som sträcker sig tio år framåt i tiden och som kan ge stöd för bl.a. regelbundna uppföljningar med mätbara mål för att tillgodose kvalitet, bemanning och kompetenstillförsel samt behov av undersköterskor i hemtjänsten. Regeringen bör vidta åtgärder för att åstadkomma detta.

5. Samordning och samverkan, punkt 5 (M)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M) och Mats Sander (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2 och avslår motion

2021/22:4410 av Karin Rågsjö m.fl. (V).

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör genomföra en genomlysning av gränsdragningen mellan hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen för att skapa en mer sammanhållen sjukvård och omsorg för äldre. Samordningen och samverkan mellan huvudmännen behöver underlättas.

6. Samordning och samverkan, punkt 5 (V)

av Christina Höj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4410 av Karin Rågsjö m.fl. (V) och avslår motion

2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt min mening bör omsorgen och vården i hemtjänsten organiseras så att omsorgstagaren får besök av så få personer som möjligt samtidigt som den medicinska kompetensen kring varje enskild omsorgstagare stärks likväl som tillgången till rehabiliteringsinsatser. Jag anser därför att regeringen bör ta initiativ till styrning mot tvärprofessionella team runt omsorgstagare som har hemtjänst.

7. Utvärdering av lagstiftningen, punkt 6 (M, SD, KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Linda Lindberg (SD), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Clara Aranda (SD), Pia Steensland (KD) och Mats Sander (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör ta initiativ till att utvärdera hur lagen efterlevs. En sådan utvärdering bör enligt vår mening genomföras senast tre år efter lagens ikraftträdande.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:116 En fast omsorgskontakt i hemtjänsten:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Följdmotionerna

2021/22:4410 av Karin Rågsjö m.fl. (V):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till styrning mot tvärprofessionella team runt omsorgstagare som har hemtjänst, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2021/22:4415 av Linda Lindberg m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera hur lagen efterlevs och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kompetensförsörjningen av undersköterskor och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4421 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

1. Riksdagen beslutar att anta 3 kap. 3 d § i regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) med den ändringen att paragrafen ska ha lydelsen att i verksamhet enligt denna lag får endast den som har ett sådant bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) eller annan reglerad yrkestitel inom hälso- och sjukvården och omsorgen utses till fast omsorgskontakt.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en genomlysning av gränsdragningen mellan hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen vad avser omsorg och omvårdnad och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka vårdens och omsorgens medarbetare i hemtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tas fram och genomföras språkrav inom hemtjänst och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att det i socialtjänstlagen (2001:453) ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 3 d § och 4 kap. 2 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 d §

I verksamhet enligt denna lag får endast den som har ett sådant bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska som avses i 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) utses till fast omsorgskontakt.

4 kap.

2 b §

Den som har hemtjänst med stöd av 1 eller 2 a § ska erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt.

Den fasta omsorgskontakten ska tillgodose den enskildes behov av trygghet, kontinuitet, individanpassad omsorg och samordning när hemtjänstinsatsen verkställs.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023 i fråga om 3 kap. 3 d § och i övrigt den 1 juli 2022.

2. Den som vid ikraftträdandet av 3 kap. 3 d § är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska får utses att vara fast omsorgskontakt, trots att han eller hon inte har fått bevis enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) om rätt att använda yrkestiteln undersköterska, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.